
VEGYES KÖZLÉSEK.

PÖLFEDEZÉSEK.

A' DÉLSARKI SZÁRAZFÖLD.

(Olvastatott Londonban a' kir. geographiai társaság' 1833. febr. 11dikei ülésében).

Enderby urak' 148 tonnás brigge *Tula*, a' királyi tengerhadat szolgáló John Biscoe urtól kormányozva, július' 14kén 1830 tengerkutya-fogásra indult ki Londonból a' déli tenger felé; de a' hajótulajdonosok' azon utasításával, hogy a' magos déli szélességekben tett geographiai fölfedezéseket különös figyelemre méltassák. A' brig mindennel, mi illy vállalathoz szükséges és megkívántató, legnagyobb bőkezűséggel volt felkészítve; e' mellett *Lively* nevü kutter kíséretül adatott még mellé.

Mind a' két hajó, miután a' capverdi szigeteknél só-felvételért megállottak volna, november' Skán a' falklandi szigetekhez érkeztek, hol Berkeley-Sundban Port-Louis révben 10kén kikötöttek. Biscoe kapitány ezen kikötőt igen dicséri, jelesül olly hajókra nézve, mellyek a' hoorni fokot akarják körülevezni: halakat, marhahúst és fris vizet ott könnyen szerezhetni, épen úgy sülyellenes növényeket nagy különféleségben; a' kikötő' torkolatja tiszta, a' horgonyfenék jó, 's a' viz' mélysége szinte a' partig elegendő. Itt Biscoe kapitány' véleménye szerint könnyü volna hajójavító helyet állítani; melly igen nagy haszonra lenne mind a' közjóra, mind a' magányosak' érdekeire nézve is.

Miután a' hajók a' szükséges vízzel elláták magokat, november 27kén ismét a' tengerre bocsátkoztak. Biscoe kapitány Sandwich felé mentében figyelmét leginkább az Aurora-szigetekre fordította, de fáradozásai szintolly sikertelenek voltak, mint az előtt hét évvel Weddel kapitányéi; 's így azok vagy

nem is léteznek, vagy legalább más irányban *). December 10kén $29^{\circ} 14'$ nyugoti hosszban **) sok jéghegyeket találtak; ezek vélekedésük szerint Sandwichföld és Új-Déli-Shetland közt zajlottak, 's a' két hajónak elválását okozák, de mellyeknek ismétli egybekapcsolatása, aggodalmas várakozásban töltött négy nap mulva még is megtörtént. 20kán a' $26^{\circ} 55'$ nyugoti hossz és $58^{\circ} 25'$ déli szélesség alatt egy szigetet vettek észre, mellynek tekintete fölötte visszaijesztő volt, vagy, hogy Biscoe kapitány' szavaival éljünk: „borzasztó, mert nem volt egyéb mint jég és hóval fedett kőtömeg, sűrű felhőkbe burkolva, mellyek semmi tárgyat sem engedének tisztán megkülönböztetni“; azért nem is' tétetett próba a' kikötésre. Dél felé evezve, következő nap, délnyugotra, egy más szigetet láttak, melly amaz elsőhez egészen hasonló volt; ez most nyugot-éjszak felé feküdt. A' kutter parancsot kapott mind a' két szigetet megvizsgálni, de a' siker igen tökéletlen volt, minthogy a' csónakok egyikén sem köthettek ki. A' földabrosz szerint ezen szigetek Montague és Bristol; de Biscoe kapitány ötven mérfölddel tovább helyzi őket nyugot felé, mint közönségesen tétetnek. A' hőmérő $-1^{\circ} \frac{1}{2}$ Reaum. állott a' levegőben, és $-0^{\circ} 44'$ a' vízben. Egy harmadik szigetet, Frislandot, dél felé láttak, egy negyediket éjszak felé.

Következett több napokban azon törekedtek hajósink, hogy dél' irányában haladhassanak, 's mennyire lehetséges, nyugotnak tartsanak, minthogy ezen világtájban igen sok jelek szárazföldre mutatának; de minden próbálatok siker nélkül maradtak. A' síkjég (Feldeis) vagy egészen összeforrott 's töretlen volt, vagy, hol abban öblök mutatkoztak, azok is csak rövid kiterjedésre valának nyitva, úgy, hogy a' hajók, ha ezen öblökbe beveztek is, visszatérni kénytelenítettek. Szerencsére a' víz rend kívül sima volt, még akkor is, midőn a' nyugoti szél erősen fútt; 's ezen körülmény nem csak nem könnyítette a' hajók' kormányzását, hanem a' legénységet is türelemre bírta, minthogy általa azon vélemény, hogy nem meszsze szárazföld volna, megerősítetett. 29kén délben a' déli

*) Hogy az Aurora-szigetek valóban nem léteznek 's a' spanyol hajósok jéghegyeket tartottak száraz földnek, mellynek az említett nevet adák, azt Krusenstern admiral már néhány évvel ez előtt bebizonyította.

**) Magától értetik, hogy a' geographiai hossz ezen előadásban a' greenwichi meridiántól számítatik.

szélesség $59^{\circ} 11'$, a nyugoti hossz $24^{\circ} 22'$ volt: de mivel most a szél erősen fútt délnyugatról, föl kellett hagyni e' vidék' további vizsgálatával. Az előbb látott szigeteket ismét észrevehék, 's középpontjok' hossza, ismételt vizsgálat után, meghatározottat; mi szerint azok körülbelől ny. 27° alatt fekszenek.

Noha nem volt Biscoe kap.nak szerencséje ezen délkör (meridián) alatt fölfedezést tenni, még is tapasztalásai egész a világosságig sejtetik azt hogy Sandwichföld' ismeretes előhegyeitől jókora darab szárazföld nyúlik el dél felé; míg az alatt a' másik oldalon az igen magas szélesség mellyet Weddel kapitány ért el (déli $74^{\circ} 15'$), csak kevés fokkal tovább nyugot felé (mintegy ny. 36°) azt bizonyítja, hogy ezen tartomány' nyugoti csúcsai, hosszukra nézve, az említett előhegyektől igen tova nem eshetnek.

Januarius' 5kén (1831) a' Tula és Lively a' déli szélesség' $59^{\circ} 9'$'s a' nyugati hossz' $21^{\circ} 52'$ alatt voltak; és 7kén a' d. széless. $59^{\circ} 35'$, 's ny. hossz' $20^{\circ} 21'$ alatt; — egyébiránt szüntelen a' jégsík' széle' hosszában eveztek, 's mindennütt nyilást kerestek be felé azon reménnyel, hogy délnék ösvényt, 's túl a' jegen, szabad vizet találandnak. De ezen reménységben folyvást csalatkoztak, 's 7kén estve — mond Biscoe kapitány — „minden abbeli reményeink elenyésztek, mert egyszerre egy, erős jégből álló öböl előtt láttam magamat, melly, mint az árboczkosárból látszott, legalább husz mérföldnyire terjedt el minden irányban, 's dél felé olly sima és szilárd, hogy rajta járni lehetett. A' mellett az idő olly derült és tiszta volt, hogy ha 80—90 mérföldnyi távolságban csak középszerű emelkedésű szárazföld lett volna, azt bizonyosan megláttuk volna. Egy két hojszán (viharmadár) kívül, meddig szemünk terjedt, semmi élő lényt nem láttunk, még csak hájludakat *) sem, mellyek egyébkor igen számosak valának. Ezen körülmények engem szinte meggyőztek a' felől hogy ezen jégsík magában a' tengerben képeztetett; a' viz' mérséke — $0^{\circ},89$; a' levegőé — $0^{\circ},44$, volt, csoportos és igen erős hóvihar mellett. Még is délnyugot felé a' szárazföldnek nagy jelei látszottak, noha láthatárunkon belül annak semmi nyoma nem tetszett föl; egyébiránt a' tenger itt is még mindig sima volt.

*) Így nevezhetni az *aptenodytes*-eketa' francia *penguin*, vagy német *Fettgans* után annyival inkább, hogy az a' sok háj, melly testüket fedi, fő védelmök a' nagy hideg ellen, mellyben lakni szoktak. A' Szerk.

Januarius' 7—16ig a' hajók jó darab utat haladtak csak nem egészen keletnek, vissza felé; a' szélesség $59^{\circ} 16'$ D. a' hossz $7^{\circ} 14'$ Ny. volt. A' szél ezen idő közben délről fútt, kétszer hűsen délnyugot felől 's jó magos víztükörrel, mintha a' szárazföldtől távolság nőne. A' jég is korról korra 's mindinkább egyes hegyekké ridegült, mellyek közül egyszer 58at olvashatánk látkörünkön; 16kán a' víz' mérséke $+ 0^{\circ}$, 89, a' levegő árnyékban $+ 5^{\circ}$, 78, napon $+ 20^{\circ}$, 0, volt, mi a' hajónépre igen jótevőleg hatott. A' szél most nyugotnak fordult, 's a' hajók vele délkelet felé eveztek jéghegyek és eldarabolt jégtáblák közt, 's alig láttak csak egy madarat is, kivéven 20kán, midőn két nellis *) mutatá magát, és egy hajómadár: **) első, mellyet Déli-Georgia' szélessége óta láttak. 21kén a' hajók a' déli szélesség' $66^{\circ} 16'$, 's ny. hossz $0^{\circ} 24' 30''$ alatt voltak; a' víz' mérséke 1° , 78, a' levegő 2° , 67, volt; semmi jég a' láthatáron; de a' szél megint dél és délkelet felé fordult, a' merre igen sok jelei mutatkoztak egy szárazföldnek. Néhány fiatal, tarka sas (egyike ezeknek a' mint látszik új faj, orra, szárnya, és feje barna, egyéb része fehér, kevéssé nagyobb a' foggalambnál) több kék hojszával volt látható. 23kán a' szél KKNy.ról, izromonként fútt, mintha száraz földről jönne; a' tenger sima volt 's néha színetlen; sok sas és foggalamb lebegé körül a' hajót, melly most a' $67^{\circ} 42'$ déli szél. 's $3^{\circ} 31'$ kel. hossz alatt állott. A' levegő' mérséke éjfélkor — 0° , 44, a' vízé $+ 1^{\circ} \frac{1}{2}$. A' jég ismét öszveszorult, 's a' szél délkeletre vette magát, honnan gyakorta hűsen de általában még is egyformábban fútt mint néhány nappal ez előtt. 27kén a' déli széless. $68^{\circ} 1'$ és keleti hossz' $10^{\circ} 7'$ alatt voltak. A' levegő' mérséke — 0° , 44, a' vízé $+ 0^{\circ}$, 89. Szél KDK. erős, nagy dagálylyal; hó sok esett 's a' láthatáron sok jéghegy uszott; 's ezen kívül még nagy jégdarabok vagy inkább, mint látszott, síkjég, mellynek szélei itt ott el voltak darabolva. Hájludaknál egyéb madarat nem láttak, 's azt is keveset. Nagy vaszélyben forogtak a' hajók, midőn a' jéghegyek 's jégtömegeken keresztül törtetnének, de Biscoe kapitányt semmi sem tartóztathatá DK. felé fekvő czélja' közelítésétől.

*) Bizonyos neme a' hojszának, viharadárnak; színe szürke-barna; általában rút és igen falánk állat. Weddell, 59. lap.

**) Így nevezhetjük magyarul a' diomedéát a' német *Schiffsvogel* után.

Februarius 1jén a' déli szélesség' $68^{\circ} 51'$, 's a' keleti hossz' $12^{\circ} 12'$ alatt eveztek; a' légmérsék — $0^{\circ} 89$, a' vizé $+ 0^{\circ} 89$. Livelyhez közel egy tengeri eb láttatá magát; és sok hómadár 's barna sas lebegé körül a' hajót; azalatt hogy, különböző időben, madarak, — mellyeket előbb szárazföldieknek tartottak, később királymadaraknak ismertek, de mik, noha vízi madarak, még is a' száraztól messze nem tartózkodnak — dél felé repültek. A' viznek színe is világosabb volt, de mind ezen, szárazföldre mutató jelek' ellenére is, sem ez bizonyosan nem határozthatott meg, sem a' tenger' mélysége a' mér-ólommal el nem érethetett. 4kén a' jelek még bizonyosbak lőnek, 's a' remény, hogy földet fognak érai, újlag tápláltatott; de még ezen délvonalról sem mondhat bizonyosat Biscoe kapitány leginkább azért is, mert a' jég melly most éjszak felé huzódott, őt arra kényteté, hogy mélyebb szélességeket keressen. 8kán délben a' szélesség' $67^{\circ} 12'$'s a' keleti hossz' $27^{\circ} 15'$ alatt voltak. A' légmérsék $+ 0^{\circ}$, 44 (a' napon $+ 23^{\circ}$, 11), a' vizé $+ 0^{\circ}$, 44. A' szél KDK. felé fordult, 's néhány napig erősen fútt 's magas hullámokat hányt; ezen akadályokhoz még jéghegyek is szövetkeztek; de a' hajók mindennemű veszélyeknek ellen állottak, 's keleti útjokat folytatták. 17kén a' széless. $66^{\circ} 44'$ D. a' hossz' $38^{\circ} 5'$ K. 19kén keresztül vágák Cook kapitány' 1773ki útját 's a' síkjeget csak nem azon állapotban lelék, mellyben Cook hagyta. 25kén igen bizonyos jele látszott a' szárazföldnek; a' déli szélesség' $66^{\circ} 2'$, a' keleti hossz' $43^{\circ} 54'$ alatt; a' vízmérsék — 0° , 89, sok jégsziget és síkjég-tábla a' láthatáron; de ismét csak hamar eltűnt az ezek közt is úgy, hogy újra nem lehetett reá ismerni. Több tengeri eb, hájlúd 's egy fiatal tengeri elefánt is látszott; a' szilárd jégtömeg' párkánya csaknem olly magas volt mint Nord-Foreland (Angliában) 's ehhez sokban hasonlított. Végre 27kén tisztán meg lehetett különböztetni a' szárazföldet a' déli szélesség' $65^{\circ} 57'$'s keleti hossz' $47^{\circ} 20'$ alatt; kiterjedése jókora, de síkjéggel volt körülvézve; a' levegő' mérséke most — 4° , 44, szembetünőleg alacsonyabb mint eddig elé tapasztaltatott; a' víz' mérséke — 0° , 89. Először látták rendkívül élénk villanásait a' déli fénynek, „néha — ugymond Biscoe kapitány — szép, mintegy fejünk felett elgördülő oszlopok' alakjában, mellyek hirtelen olyanok levének mint valamely kárpit' rojtjai; majd ismét kigyózdó vonalokként szaladozák be az eget; néha csak néhány ölnyire látszottak Ienni fejünk felett; 's kétség kívül a' mi gőzkörünkben képződtek. Legszebbike volt ez, bizonyára, minden egyé

illy tüneményeknek, mellyeket valaha láttam 's a' hajóbeliek, — noha a' brigg látható veszélyben forgott, minthogy erős szél hajtotta 's e' mellett igen oldalast lebegett — nem tudák szemeket az égről elfordítani, hogy inkább a' menetel' irányára ügyelnének.“

Most minden fáradság arra fordítatott, hogy a' fölfedezett szárazhoz minél közelebb juthassanak; ezen próbálatoknál a' hajókat egy, martius' 5kén keletkezett széltorlat, melly valódi szélvészszé növekedvén egész 7ig tartott, legnagyobb veszély fenyegeté, végre el is választotta; a' Tula jóformán meg is károsodott; több legény igen megsebesítetett 's az egész népség' egészségét a' nagy [hideg romlással fenyegette. Ősvényök KÉK. és ÉK. közt vonult, 's Skán midőn ismét vizsgálódásokkal lehetne foglalatoskodni, látták, hogy a' brigg EÉNY felé 120 mérföldnyire hajtatott. Ismét DK. felé evezve, 16kán ugyan azon földet látták a' 49° keleti hossz alatt. Egy előhegyre mellyet már előbb láttak volt, újra rá ismertek, 's azt „Cap Ann“ nak nevezték. Több napig szüntelen fáradoztak, hogy megközelíthessék azt, de hasztalan; e' mellett a' legénység egészségben és erőben olly hirtelen fogyott, hogy általában szükséges volt szelidebb éghajlatot keresni. Nagy aggodalomra nyujtott okot Lively kutter' sorsa is, mellyet Zikától fogva nem láttak, 's melly, ha ama' fürgetegben el nem merült, hihetőleg mélyebb szélességet keresett 's Vandiemer' földére vonúlhatott. Három, felette nagy fáradsággal töltött hét után végre elhatározá Biscoe kapitány, hogy maga is oda tartson; a' fölfedezett földhez, mellyet méltán *Enderbyföldnek* nevezett, soha sem juthatott közelebb mint húsz 's harmincz mérföldnyiig. Majus 7kén a' Tula Derwentbe érkezett; oda mentében két hajóslegényt vesztt el 's a' többi legénység olly bágyadt volt, hogy a' brigget három tiszt, egy matróz 's egy hajós inasnak kellett vezérleni. Az éjjelek ezen időkör' lefolyta alatt nagyobb részint olly setétek voltak — kivévén ha néha néha a' délifény villant meg — hogy maga a' kapitány is kénytelen lett minden éjjel egész virradatig a' többiekkel együtt versenyt dolgozni. A' szelek egyformák lettek már, úgy mint a' déli szélesség' 60° alatt.

Lively még csak augustusban csatolta magát a' Derwentben fekvő Tulához, mert első megszállásakor kárt szenvedett, 's kénytelen volt Új - Déli - Walesben, a' Fülöprévben kikötni. Mind a' két hajó october 10kén 1831 ismét a' tengerre bocsátkozott 's tengeri eb - fogás végett egész januarius' 4éig 1832 késtek Új-Seeland' tengermellékén, Chatham' és Bounty' szige-

tein. Egyetlen egy fontos geographiai észrevétel, melly ezen idő alatt tétetett, a' Bounty-szigetek' fekvésének megigazítása volt, melly már e' szerint nem $K. 170^{\circ} 6'$, mint közönségesen tartatik, hanem $178^{\circ} 26'$ K. alatt fekszik.

Innét Biscoe kapitány ismét DK. felé evezett, hol első gondja volt a' Nimrod-szigeteket érinteni, mellyek, a' mint állítatott $56^{\circ} 3'$ déli szélesség 's $157^{\circ} 50'$ nyugoti hossz alatt fekszenek; de felkeresésök hasztalan maradt, úgy hogy Biscoe' véleménye szerint azok, legalább az állított irányban, nem léteznek. A' víz azonban itt olyan volt, mint homoktorlat felett Ienni szokott, még is a' mér-óloommal utazóink nem értek feneket. Januarius' 14kén, $56^{\circ} 26'$ déli szélesség és $156^{\circ} 48'$ nyugoti hossz alatt sok madár és tengeri fű látatott. Sőt több hóihar is délkelet felől; és 15kén a' déli szélesség' $60^{\circ} 45'$'s a' nyugoti hossz' $132^{\circ} 7'$ alatt az első jéghegyekre találtak, a' levegőnek $+ 2^{\circ}$, 22. mérséke mellett. 31kén mintegy száz illy hegyet számláltak a' láthatáron 's a' felhők mindig alacsonyan és nehezen függöttek a' délnyugoti láthatáron, mintha arra száraz föld volna; de minthogy a' szél ÉK. felé fordult, a' súlymérü' (barometer) lesülyedése 's egyéb tünetmények' hidegre mutattak, nem íteltetett tanácsosnak, ezen jeleket közélről megvizsgálni.

Februarius 3kán a' déli szélesség' $65^{\circ} 32'$'s a' nyugoti hossz' $114^{\circ} 9'$, alatt voltak. Itt, egészen a' Tula' közelében omlott össze egy sziget, olly robajjal, millyen az égi dörgésé szokott lenni: a' tenger szemlátomást betelt 's mintegy elborítatott jégdarabokkal, 's az eredeti anyagnak csak egy kis széke maradt fenn. 12kén a' keleti szélesség' $66^{\circ} 27'$, 's a' nyugoti hossz' $87^{\circ} 50'$ alatt ismét nagy számú madarak (hajómadarak, hájludak, fokgalambok) 's több púpos hátú cetés-finnhalak; 's mintegy 120 jégsziget láttattak a' hajófedélről. 15kén végre ismét szárazzat pillantának meg KDK. irányában, de nagy távolságban; a' hajók' állása a' déli szélesség' $67^{\circ} 1'$'s nyugoti hossz' $71^{\circ} 48'$ alatt volt. Azon száraznak tartott pont felé tartva, azt más nap reggel szigetnek ismerték, mellyet az angol királyné' tiszteletére *Adelajd' szigetének* kereszteltek. A' vizsgálat, melly a' következett 14 napon folyvást tartott, azon következményt adá, hogy ezen sziget egyike azon szigetláncznak, melly KÉK.ről NyDNY. felé, egy magas összefüggő tartomány előtt nyúlik el, melly a' mint látszik, nagy terjedelmű, és *Graham' földének* neveztetett, az említett szigetláncz pedig a' fölfedezőről *Biscoe-sornak*.

Az Adelajd' szigetének méltóságos és szép tekintete van; egy magas csúcshegye a' felhőkbe nyúlik, 's annak legmagasb orma azokból kiemelkedik; egy alacson hegyláncz éjszaktól dél felé mintegy négy mérföldnyire terjed el, mellynek teteje csak igen vékony hóréteggel van befedve, míg oldalai a' hegy' alja felé vakító fényű hó- és jégkéreggel van beborítva, melly a' tenger felé nyúlik 's ott egy 10—12 lábnyi magosságú kőszálba végződik. Három mérföldnyi térségre 250 ölnyi mérőlémmel sem találhattak feneket, 's magok a' szigetek körül is a' víz felette mély volt. Egyiknek mellyet Pitt' szigetének neveztek (déli szélesség' 66° 20' ny. hossz' 66° 38' alatt), sok öblei vannak, 's a' megette fekvő fő tartományjal jól védett kikötője van, de ennek feneké szirtes. Csak egy élő állat sem találtatott e' szigetek' egyikén is, még madarakat sem lehet látni, noha azok néhány mérföldnyire éjszak felé számosak voltak.

Februar' 21kén szerencséseje volt Biscoe kapitánynak az általa fő földnek tartott partokon kikötni; azt a' maga rende szerint elfoglalni, a' látható hegyek' legmagosbikát az angol király' tiszteletére *Vilmos' hegyének* (Mount William) nevezte, 's az ezután következő Moberly kapitány' tiszteletére ugyan *Moberly' hegyének*. A' kikötőhely egy mély öböl volt mellynek vize oly csendes, hogy ha tengeri ebeket találtak volna, a' hajókat igen könnyen megrakhatták. A' mélység itt is nagy volt, csak nem egészen a' part mellett is húsz ölnyre még nem találtak feneket; 's a' nap oly melegen sütött, hogy a' hó minden bércek hosszatt olvadozni kezdett. A' Vilmos' hegyének fekvése a' déli szélesség' 64° 45' 's nyugoti hossz' 63° 51' alá határozatott.

Innét Biscoe kapitány Déli-Shetland' szigetei felé evezett, hol hajója megfeneklett, kormány' evezőjét elveszté 's alig menekhették meg teljes hajótöréstől; azután a' falklandi szigeteket érinté, mellyek' szomszédságában a' Livelyvel össetalálkozott, 's végre Sz. Katalin felé tartott, Brasiliába, hol azt kellett hallania, hogy a' kutter a' falklandi szigetek' egyikénél, t. i. a' Makay' szigeténél elsülyedt, a' legénység azonban egy Monte-Videobeli hajó által megmentetett.

Következő általános megjegyzések zárják be kivonatunkat Biscoe kapitány' naplójából:

1. Az igen magas szélességekben a' szél, ha az ember, mint ezen hajózásnál történt, valóban a' jégövnön belül van, csak nem mindig egyformán délről fú, DKről KÉK. felé való ingadozással; 's minthogy ezen szelek, oly hajóra nézve,

melly nyugotról keletre indul, ellenkezők, azért Biscoe kapitány azt tanácsolja, hogy jövő próbálatok' alkalmával ellenkező irányban induljanak t. i. keletről nyugotnak. A' jégen kívül azonban a' szélek szüntelen nyugotiak voltak.

2. A' déli fény csak néha néha látszott, koronként fellette élénken, mely esetben mindig rossz időjárás' előpostája volt. A' kompaszra semmi befolyása sem volt.

3. A' következő tábla a' mágnesűnek, az egész út alatt észre vett eltéréseit mutatja:

Tapasztalt szélesség.	Hossz az időmérü *) szerint	Eltérés.	Tapasztalt szélesség.	Hossz az időmérü szerint	Eltérés.
58°15' D.	23°14' Ny.	2°00' K.	41°24' D.	150°25' K.	11° 00' K.
59 35	18 54	1 30	40 12	178 13 Ny.	10 00
58 02	10 02	8 12Ny.	52 44	175 52	13 00
59 16	7 14	11 30	56 26	170 50	16 00
62 25	2 28	15 00	55 55	149 49	fogy. K.
66 48	1 02 K.	20 30	64 21	119 45	12 00
67 40	6 33	19 44	64 06	110 46	28 00
67 57	8 28	21 12	66 27	78 04	— 32
68 30	14 42	23 12	64 53	67 05	26 20
68 43	22 25	28 44	64 20	65 20	26 00
68 58	23 45	29 10	57 52	51 38	12 00
66 56	36 57	33 00	36 46	47 50	11 00
67 50	36 38	37 12	33 32	44 50	8 00
66 46	41 10	40 22	31 05	43 46	4 30
65 16	49 27	40 10	20 01	29 00	6 04 Ny.
61 16	64 47	42 28	13 29	24 47	7 40
54 57	104 52	27 38	36 53 É.	54 04	20 40
51 53	129 09	Kelet felé	39 34	28 36	20 40
48 40	159 55	semmi			

Kedvesen veendik, úgy hiszem, az olvasók, ha itt Krusenstern orosz al-hajóvezérnek báró Humboldt Sándorhoz írt levelé' töredékét közöljük, mellyben *Bellingshausen* orosz hajókapitánynak, hasonlólag a' délsark' vizeiben tett fölfedezéseiről tétetik említés.

„Szent-Péter' Vára, aprilis' 3° d. 1833.

A' legújabb mi itt az útleírások' tárgyában megjelent, *Bellingshausen* kap. délsarki útja. Bátorodom Kegyednek a' po-

*) Vagy hosszmérü; chronometer.

rosz követség által ezen munkát megküldeni. A' déli szélesség' 69° alatt tett fölfedezései most Biscoe kapitánynak ugyan azon környéken tett fölfedezése által új érdeket nyernek, mert nem hihető, hogy azok, a' Bellingshausen által *Sándor' földének* nevezett tartománnyal összefüggenek, minthogy ez a' Graham' földének legdélebb végétől csak valami száz mérföldnyi távolságra esik: 's mivel Bellingshausen kap. *Első Péter' földéről* ($68^\circ 57'$ D. és $90^\circ 46'$ Ny.) *Sándor' földére* ($68^\circ 43'$ D. $73^\circ 9' 36''$ Ny.) evezvén, szárazföld' több jeleit vevé észre, egy helyen (hossz' 78° alatt) a' víz' színének változását is tapasztalta: hihető, hogy, ha egy folytában nem is, *Első-Péter' földje* is összefügg a' Graham' földével, melly ismét a' Déli-Shetland' szigeteivel határos; azonban állhatna az több egymáshoz közel olly szigetektől, millyenek a' Déli-Shetland-szigetek, vagy millyenekből talán a' Graham' földje is áll. Ha ez úgy volna, az *Első-Péter' földétől* a' shetlandi szigetek' éjszakkeleti végéhez elnyúló föld (a' Powell-szigeteket ide nem tudva) mintegy 900 mérföldet tenne: mindenkép megérdemlő a' szárazföld' nevezetét. Ezen szárazföld, mellynek lételet theoreticus okokból hitték, Cook' sikertelen keresései után pedig kétségbe vonták, végtire fel van találva.

Midőn Enderby a' hajóin tett fölfedezéseket velem közölné, egy úttal azt jelenti, hogy ez évben (1833) újra két hajót küld a' déli sark felé. Ohajtható volna, hogy ezen hajók nem csak a' Graham' földét, 's az e' közt 's I. Péter' földje közt fekvő helyet szigorúbban megvizsgálják, hanem Biscoe' Enderbyföldét is a' szélesség' 65° 's 67° , 's a' keleti hossz' 44° és 52° közt. Különös hogy Cook az Enderby' földét nem látta, holott hozzá 1773. olly közel járt.“

Ezeket közölvén, azt jegyzi meg Humboldt Sándor, hogy Cook 1773. janarius' 17dikén $67^\circ \frac{1}{2}$ szélesség 's 40° keleti hossz' alatt, Mozambique' délvonalában mulatott. Az új szárazföld Déli-Shetland' déli vége és Enderby' földje között az adott szélesség alatt össze nem függhet, mivel Weddel kapitány 1823. februarius 20dikán a' greenwichi nyugot hossz' 30° alatt egész a' déli szélesség' $74^\circ 15'$ -ig előre nyomult, a' nélkül, hogy jeget vagy földet látta. A' Cook által elért legdélebb szélesség, de nyugotra I. Péter' földétől, a' d. sz. $70^\circ 10'$ volt. —

Az új hajóútnak mult évi júliusban kelle Angliából kiindulni. Az admirálság' lord-biztosai a' királyi tengerhad' egyik tisztét Rea urat rendelék Biscoe úr mellé, hogy ezt tudományos vizsgálódásaiban gyámolítsa; a' királyi geographiai társaság pedig Biscoe úr' nagyobb ösztönére, 's a' tett

tapasztalatokért háladásul neki az 1832diki királyi jutalmat ítélte oda.

(Berghaus: *Annalen der Erd-, Völker- und Staatenkunde. Berlin, 1833. Nro 97, 98.*)

LEVELEZÉSEK.

PETROVICS FRIDRIKNEK, A' M. TUD. TÁRSASÁG' RENDES
TAGJÁNAK KÉT LEVELE A' KÜLFÖLDRŐL.

1.

Berlin, october' 12d. 1833.

Tekintetes társaság! Édes hazánk' történetírását illető vizsgálatimat Prágában kezdém gyarkorlani. Az idevaló főiskola' könyvtára gazdag ugyan általában véve 's jó rendben tartatik, hanem csupán csak nominális, noha a' tudományok' osztályait követő catalogusa lévén, Magyarországot illető könyve mennyi és miféle legyen, csak az tudhatná meg, ki ráérne a' vagy tiz folio kötetből álló historiai catalogust végig kutatni: a' mi annyival több időbe kerül, minthogy a' könyvtár egyedül reggeli 8 órától délig vagyon nyitva. Realis catalogust most készítenek 's *Hungarica* rubricá alatt már egy rakás czédulát mutattak, melly még folyvást szaporodik: birrom is a' szíves tisztviselők' ígérését, hogy, mihelytt az előkészületek megtörténtek, ezen rubricát számunkra azonnal leiratják. Az incunabulumok' catalogusát szoroson olyasám végig, azon tekintetből, ha valami magyarországi sajtó alól kikerült incunabulumot kaphatnék; de csak egyre akadtam, Hess András' *Chronicon hungarorum*-ára.

Hatezer darab kéziratái közül legnagyobb része theologiai és asceticai tartalmu, mert mind hajdani monostorokból való; történetírási 's különösen Magyarországot illető, mint hitelesen mondák, igen csekély számu. De ezeknek catalogusa is igen tökéletlen, sőt nem is teljes, úgy hogy az ember meg nem tudja belőle, mi az, minek rövid czímét olvassalgy p. o. ezen czikkely: *Historia trium regum*, micsoda? A' Krisztus' imadására jött három napkeleti bölcsék legendája. Avvagy micsoda ez: *Diplomata Caroli IV. Imperatoris*? Nem egyéb, mint egy vastag, elejétől fogva végig csupa curialis stilusbeli mindennemű formulákat magában foglaló fólianus, millyeket Kovachichunk *Formulae solennes styli* czím alatt kiadott. Tisztán kelle tehát látnom, hogy a' kéziratokra nézve,